

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงกระบวนการเลือกสรรและกลั่นกรองตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เขียนการ์ตูนจากหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับ ในการที่จะนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาการ์ตูนการเมืองในแต่ละวัน

การวิเคราะห์เนื้อหา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหา มีดังนี้

ประชากรของการวิจัย

ประชากรในการวิเคราะห์เนื้อหา คือ เนื้อหากาการ์ตูนการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2539

กลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์เนื้อหา ได้สุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างตามลำดับดังนี้

1. เลือกชื่อหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จะเลือกด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นจำนวน 4 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน กรุงเทพธุรกิจ และผู้จัดการรายวัน เนื่องจากหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับดังกล่าว มีคอลัมน์การ์ตูนการเมืองที่เป็นผลงานของผู้เขียนการ์ตูนการเมือง ซึ่งเป็นที่รู้จักดีและได้รับความนิยมจากผู้อ่าน นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับดังกล่าวยังสามารถจำแนกได้ตามประเภทของหนังสือพิมพ์ในแต่ละประเภทดังนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ จัดเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณ
 หนังสือพิมพ์มติชน จัดเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพ
 หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวันและกรุงเทพธุรกิจ จัดเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทธุรกิจ

2. เลือกช่วงเวลา

ช่วงเวลาที่ใช้ในการศึกษาเนื้อหาการดูการเมืองจากหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับดังกล่าว จะใช้ช่วงเวลา 1 ปี คือ จะศึกษาตั้งแต่ฉบับประจำวันที 1 มกราคม 2539 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2539 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบระบบหมุนเวียน (Rotation Sampling) ตามวันในสัปดาห์ (วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์) เลือกสัปดาห์ละ 1 วัน ทุกสัปดาห์ เริ่มจากสัปดาห์แรกของเดือนมกราคม 2539 ไปจนถึงสัปดาห์สุดท้ายของเดือนธันวาคม 2539 ดังนั้นการเก็บรวบรวมภาพการดูการเมืองจากหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับดังกล่าวจะเก็บสัปดาห์ละ 1 ภาพ โดยจะเลือกวันที่เก็บภาพการดูการเมืองให้เรียงลำดับตามวันในแต่ละสัปดาห์หมุนเวียนกันไป เช่น กำหนดให้วันที่ 1 มกราคม 2539 ซึ่งตรงกับวันจันทร์ เป็นสัปดาห์แรกและเป็นวันเริ่มต้นของการเก็บรวบรวมภาพการดูการเมืองจากหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับ สัปดาห์ที่ 2 ก็จะกำหนดให้เป็นวันอังคาร เป็นวันเก็บภาพการดูการเมือง สัปดาห์ที่ 3 เป็นวันพุธ สัปดาห์ที่ 4 เป็นวันพฤหัสบดี เป็นต้น ซึ่งจะหมุนเวียนเปลี่ยนวันไปตามลำดับในแต่ละสัปดาห์จนครบระยะเวลา 1 ปี คือ สัปดาห์สุดท้ายของเดือนธันวาคม 2539

3. เลือกเนื้อหา

เนื้อหาที่ศึกษา คือ ภาพการดูการเมืองที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับที่เลือกมาศึกษา เมื่อสุ่มตัวอย่างแบบระบบหมุนเวียน (Rotation Sampling) ในช่วงเวลา 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2539 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2539 จะได้ภาพการดูการเมืองจำนวนรวมทั้งสิ้น 282 ภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีคอลัมน์การดูการเมือง 2 คอลัมน์ ของผู้เขียนการดู 2 คน คือ

1. คอลัมน์การ์ตูนการเมืองที่เขียนโดย “เซีย” (หน้า 3) นำเสนอทุกวันจันทร์ถึงวันเสาร์ เมื่อสุ่มตัวอย่างตามวิธีการที่กล่าวมาจะได้ภาพการ์ตูนการเมืองจำนวน 40 ภาพ

2. คอลัมน์ “ผู้ใหญ่มากับทุ่งหมาเมิน” (หน้า 5) นำเสนอทุกวันจันทร์ถึงวันเสาร์ กับคอลัมน์การ์ตูนการเมืองที่นำเสนอเฉพาะวันอาทิตย์ (หน้า 5) เขียนโดย “ชัย ราชวัตร” เมื่อสุ่มตัวอย่างตามวิธีการที่กล่าวมาจะได้ภาพการ์ตูนการเมืองจำนวน 46 ภาพ

หนังสือพิมพ์มติชน

ในหนังสือพิมพ์มติชน มีคอลัมน์การ์ตูนการเมือง 2 คอลัมน์ของผู้เขียนการ์ตูน 2 คน คือ

1. คอลัมน์การ์ตูนการเมืองที่เขียนโดย “หมื่น” (หน้า 2) นำเสนอทุกวันจันทร์ถึงวันเสาร์ เมื่อสุ่มตัวอย่างตามวิธีการที่กล่าวมาจะได้ภาพการ์ตูนการเมืองจำนวน 36 ภาพ

2. คอลัมน์ “ปลัดเกลี้ยงมาเอง” (หน้า 20) นำเสนอทุกวันจันทร์ถึงวันเสาร์ กับคอลัมน์การ์ตูนการเมืองที่นำเสนอเฉพาะวันอาทิตย์ (หน้า 2) เขียนโดย “แอ็ค มติชน” เมื่อสุ่มตัวอย่างตามวิธีการที่กล่าวมาจะได้ภาพการ์ตูนการเมืองจำนวน 45 ภาพ

หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน

ในหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน มีคอลัมน์การ์ตูนการเมือง 2 คอลัมน์ ของผู้เขียนการ์ตูน 2 คน คือ

1. คอลัมน์ “เดอะ ยัปปี้” (หน้า 1) เขียนโดย “คามิน” นำเสนอตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ เมื่อสุ่มตัวอย่างตามวิธีการที่กล่าวมาจะได้ภาพการ์ตูนการเมืองจำนวน 33 ภาพ

2. คอลัมน์การ์ตูนการเมืองที่เขียนร่วมกันโดย “ปัญญาและคามิน” (หน้า 8) นำเสนอตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์ เมื่อสุ่มตัวอย่างตามวิธีการที่กล่าวมาจะได้ภาพการ์ตูนการเมืองจำนวน 43 ภาพ

หนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานคร

หนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานคร มีคอลัมน์การ์ตูนการเมือง 1 คอลัมน์ (หน้า 2) เขียนโดยผู้เขียนเพียงคนเดียวคือ “อรุณ” จะนำเสนอภาพการ์ตูนการเมืองตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ ยกเว้นวันอาทิตย์จะไม่มีการนำเสนอภาพการ์ตูนการเมือง เมื่อสุ่มตัวอย่างตามวิธีการที่กล่าวมาจะได้ภาพการ์ตูนการเมืองจำนวน 39 ภาพ

อนึ่ง สำหรับสาเหตุที่ภาพการ์ตูนการเมืองของผู้เขียนการ์ตูนแต่ละคนมีจำนวนไม่เท่ากันนั้น เนื่องจากใน 1 สัปดาห์ ผู้เขียนการ์ตูนแต่ละคนจะมีจำนวนของการเสนอภาพการ์ตูนการเมืองไม่เท่ากัน นอกจากนี้ในบางวันหนังสือพิมพ์อาจไม่นำเสนอภาพการ์ตูนตามปกติ หรือในบางวันผู้เขียนการ์ตูนอาจให้ผู้อื่นเขียนภาพการ์ตูนการเมืองแทน เมื่อสุ่มตัวอย่างได้ภาพดังกล่าวก็จะไม่นำมาวิเคราะห์ เพราะไม่ได้เป็นผลงานของผู้เขียนการ์ตูนที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษา

วิธีการวิเคราะห์

1. รูปแบบการ์ตูนการเมือง

หมายถึง รูปแบบการนำเสนอการ์ตูนการเมืองของผู้เขียนการ์ตูนแต่ละคน ซึ่งแบ่งการพิจารณาออกเป็น 4 หัวข้อ คือ

1.1 จำนวนช่องการ์ตูน

แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การ์ตูนแบบช่องเดียว (Single Panel) หมายถึง การ์ตูนการเมืองที่นำเสนอความคิดรวบยอดของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งภายในกรอบเดียวหรือช่องเดียว โดยจะมีบทสนทนาของตัวการ์ตูนหรือข้อความสั้นๆประกอบ ทั้งนี้จะอาศัยทั้งภาพและบทสนทนาหรือข้อความสั้นๆเป็นหลักในการสื่อความหมายหรือความคิดไปสู่ผู้อ่าน นอกจากนี้ยังหมายถึงการ์ตูนการเมืองแบบช่องใหญ่ช่องเดียวหรือกรอบใหญ่กรอบเดียว แต่นำเสนอความคิดที่มีต่อหลายๆเหตุการณ์ภายใต้หัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง โดยจะมีภาพการ์ตูนและข้อความสั้นๆเป็นตัวสื่อความหมายหรือความคิดไปสู่ผู้อ่าน

2) การ์ตูนแบบหลายช่อง (Mutli Panel) หมายถึง การ์ตูนการเมืองที่นำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยมีการดำเนินเรื่องราวมากกว่า 1 ช่อง และโดยมากจะอาศัยบทสนทนาของตัวการ์ตูนเป็นหลักในการสื่อความหมายหรือความคิดไปสู่ผู้อ่าน นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงการ์ตูนการเมืองที่เป็นรูปแบบของการดำเนินเรื่องราวขนาดสั้น (Story Board) มีจำนวนช่องของการดำเนินเรื่องมากกว่าการ์ตูนแบบหลายช่องที่พบเห็นโดยทั่วไป

1.2 รูปแบบการใช้ตัวละครการ์ตูน

เป็นการพิจารณาจากตัวละครการ์ตูนที่ผู้เขียนการ์ตูนใช้ในการสื่อความหมายหรือถ่ายทอดความคิดไปสู่ผู้อ่าน แบ่งออกเป็น 7 รูปแบบ คือ

1) แบบที่ใช้ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำ หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่ใช้ตัวการ์ตูนหลักหรือตัวการ์ตูนประจำเป็นตัวดำเนินเรื่องราว เพื่อสื่อความหมายไปสู่ผู้อ่าน

2) แบบที่ใช้ตัวการ์ตูนภาพล้อบุคคลในข่าว หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่ใช้ภาพวาดตัวการ์ตูนที่ลอกเลียนมาจากรูปร่าง หน้าตา บุคลิก ท่าทางของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักดีของคนในสังคม มาเป็นตัวดำเนินเรื่องราวเพื่อสื่อความหมายไปสู่ผู้อ่าน ซึ่งนอกจากจะเป็นภาพที่วาดโดยผู้เขียนการ์ตูนแล้ว ยังรวมไปถึงการนำภาพถ่ายของบุคคลหรือเหตุการณ์จริงๆ มานำเสนอในภาพของการ์ตูนการเมืองด้วย โดยที่ผู้เขียนการ์ตูนอาจใช้วิธีการต่อเติมภาพถ่าย หรือเพิ่มเติมข้อความลงไปในภาพถ่ายนั้น เพื่อให้เกิดความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง

3) แบบที่ใช้ตัวการ์ตูนอื่นๆประกอบเรื่อง หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่ใช้ตัวการ์ตูนที่สมมุติขึ้นมาให้เป็นตัวแทนของบุคคล กลุ่มบุคคล สถาบัน องค์กร ตลอดจนสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมอื่นๆ ตัวการ์ตูนประกอบเรื่องจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นภาพวาดตัวการ์ตูนรูปคน หรือรูปของสิ่งมีชีวิตเท่านั้น อาจเป็นรูปสิ่งของหรืออะไรก็ได้ที่ผู้เขียนการ์ตูนต้องการนำมาใช้สื่อความหมายไปสู่ผู้อ่าน

4) แบบที่ใช้ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำผสมผสานกับตัวการ์ตูนภาพล้อบุคคลในข่าว หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่ใช้ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำและตัวการ์ตูนภาพล้อบุคคลในข่าวผสมผสานกันในการนำเสนอเนื้อหาการ์ตูนการเมือง

5) แบบที่ใช้ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำผสมผสานกับตัวการ์ตูนอื่นๆประกอบเรื่อง หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่ใช้ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำและตัวการ์ตูนอื่นๆประกอบเรื่องผสมผสานกันในการนำเสนอเนื้อหาการ์ตูนการเมือง

6) แบบที่ใช้ตัวการ์ตูนภาพล้อบุคคลในข่าวผสมผสานกับตัวการ์ตูนอื่นๆประกอบเรื่อง หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่ใช้ตัวการ์ตูนภาพล้อบุคคลในข่าวและตัวการ์ตูนอื่นๆประกอบเรื่องผสมผสานกันในการนำเสนอเนื้อหาการ์ตูนการเมือง

7) แบบที่ใช้ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำ ตัวการ์ตูนภาพล้อบุคคลในข่าว และตัวการ์ตูนอื่นๆประกอบเรื่อง หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่ใช้ตัวการ์ตูนทั้ง 3 แบบผสมผสานกันในการนำเสนอเนื้อหาการ์ตูนการเมืองคือ ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำ ตัวการ์ตูนภาพล้อบุคคลในข่าว และตัวการ์ตูนอื่นๆประกอบเรื่อง

1.3 การใช้ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำ

เป็นการพิจารณาจากคอลัมน์การ์ตูนการเมืองที่ผู้เขียนการ์ตูนได้นำ “ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำ” มาใช้ในการสื่อความหมายหรือถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่ผู้อ่าน ทั้งนี้สามารถแบ่งการพิจารณาได้จาก 3 องค์ประกอบ คือ

1) การตั้งชื่อและลักษณะการแต่งกายของตัวละครการ์ตูน หมายถึง การพิจารณาชื่อและลักษณะการแต่งกายของตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำ ที่ผู้เขียนการ์ตูนได้กำหนดขึ้น สำหรับตัวการ์ตูนแต่ละตัว

2) ฉากหรือสภาพแวดล้อมในการ์ตูน หมายถึง การพิจารณาฉากหรือสภาพแวดล้อมที่ผู้เขียนการ์ตูนได้วาดหรือเขียนขึ้นมาเพื่อประกอบภาพการ์ตูน โดยจะปรากฏอยู่รอบๆตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำ

3) ชื่อคอลัมน์ หมายถึง การพิจารณาชื่อของคอลัมน์การ์ตูนที่ผู้เขียนการ์ตูนได้กำหนดขึ้นมา และใช้ชื่อนั้นมาเป็นระยะเวลาจนเป็นชื่อประจำของคอลัมน์ และเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของผู้อ่าน

การพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึง “ภาพลักษณ์” ของคอลัมน์การ์ตูนการเมืองที่ใช้ “ตัวการ์ตูนที่กำหนดให้เป็นตัวละครประจำ” ในการถ่ายทอดเนื้อหา ซึ่งทำให้รู้ว่าคอลัมน์การ์ตูนเหล่านี้มี “ภาพลักษณ์” โดยรวมเป็นอย่างไร อันเป็นลักษณะพิเศษหรือลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคอลัมน์ที่ผู้เขียนการ์ตูนกำหนดขึ้นมา

1.4 วิธีการนำเสนอข้อความประกอบการ์ตูน

เป็นการพิจารณาจากบทสนทนาของตัวละครการ์ตูนและข้อความ ที่ปรากฏอยู่ในภาพการ์ตูนการเมืองของผู้เขียนการ์ตูนแต่ละคน ซึ่งต้องการจะสื่อไปถึงผู้อ่าน แบ่งออกเป็น 4 แบบคือ

1) แบบที่ใช้บทสนทนาของตัวการ์ตูน หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่นำเสนอในลักษณะดังต่อไปนี้

- ถ่ายทอดเรื่องราวไปสู่ผู้อ่านโดยการให้ตัวการ์ตูนที่มีมากกว่า 1 ตัวสนทนาตอบโต้กัน

- ตัวการ์ตูนตัวใดตัวหนึ่งในภาพสนทนากับตัวการ์ตูนอีกตัวหนึ่ง ในลักษณะของการพูดอยู่ฝ่ายเดียว เพราะตัวการ์ตูนอีกตัวหนึ่งนั้นไม่ได้พูดโต้ตอบกลับมา รวมทั้งภาพที่ตัวการ์ตูนพูดอยู่ฝ่ายเดียวในลักษณะของการพูดอยู่กับผู้อ่าน

- ตัวการ์ตูนในภาพไม่ได้พูด แต่อยู่ในลักษณะของการคิด สังเกตได้โดยความคิดของตัวการ์ตูนที่ถ่ายทอดออกมาเป็นตัวหนังสือ ผู้เขียนการ์ตูนจะกำหนดให้อยู่ในช่องที่มีรูปร่างคล้ายฟองอากาศ

2) แบบที่ใช้ข้อความอธิบายประกอบ หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่มีข้อความอธิบายประกอบร่วมกับภาพการ์ตูนซึ่งในที่นี้ได้แก่ คำ วลี หรือประโยค ที่ผู้เขียนการ์ตูนได้เขียนประกอบไว้ในภาพ เพื่อสื่อความหมายร่วมกับภาพการ์ตูน นอกจากนี้ยังรวมถึงคำ วลี หรือ

ประโยคที่เขียนกำกับไว้ในภาพการ์ตูน เพื่อสื่อความหมายโดยนัยของภาพการ์ตูนการเมือง เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่านว่าภาพนั้นใช้แทนอะไรหรือสื่อความหมายถึงสิ่งใด ดังนั้นคำว่า “ข้อความ” ในที่นี้จึงมิใช่เป็นบทสนทนาของตัวการ์ตูน

3) แบบที่ใช้บทสนทนาของตัวการ์ตูนร่วมกับข้อความ หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่มีทั้งบทสนทนาของตัวการ์ตูนและข้อความ (คำ วลี ประโยค) รวมอยู่ในภาพการ์ตูนภาพเดียวกัน เพื่อสื่อความหมายร่วมกับตัวการ์ตูนภายในภาพ

4) แบบที่ใช้ภาพการ์ตูนเพียงอย่างเดียวไม่มีข้อความ หมายถึง ภาพการ์ตูนการเมืองที่มีเพียงภาพการ์ตูนเท่านั้นในการถ่ายทอดเรื่องราวหรือสื่อความหมายไปถึงผู้อ่าน ทั้งนี้จะไม่มียุทธศาสตร์หรือข้อความใดๆในภาพการ์ตูนแบบนี้

2. เนื้อหาการ์ตูนการเมือง

การวิเคราะห์เนื้อหาของการ์ตูนการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย จำแนกโดยวิธีต่างๆได้ดังต่อไปนี้

2.1 ประเภทเนื้อหาการ์ตูนการเมือง มี 5 ประเภท ดังนี้

1) เนื้อหาทางด้านการเมือง หมายถึง การ์ตูนการเมืองที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐบาล พรรคการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน การทำงานของหน่วยงานรัฐ ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ ทหาร ตำรวจ รวมทั้งความเคลื่อนไหวต่างๆทางการเมือง ทั้งในระดับของนักการเมือง ไปจนถึงพรรคการเมือง รวมถึงกลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆของประเทศไทยในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น

2) เนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การ์ตูนการเมืองที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงเรื่องเกี่ยวกับการเงิน การธนาคาร การซื้อขายหุ้น อัตราส่วนลดและอัตราดอกเบี้ยเงินเชื่อ ความก้าวหน้าและบริการต่างๆของธนาคาร หรือเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการดำเนินการประกอบการทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม สินค้าอุปโภคบริโภค

รายได้ส่วนบุคคลและรายได้ประชาชาติ การประกอบอาชีพ ตลอดจนเหตุการณ์ทางด้านเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น เช่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพ ระดับราคาสินค้าในตลาดภูมิภาค

3) เนื้อหาทางด้านสังคม หมายถึง การดูการเมืองที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับบุคคลหรือเหตุการณ์ที่มีความเด่นดังในสังคม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมต่างๆในสังคม เช่น การจัดเลี้ยง การจัดการแสดง หรือการจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญ เป็นต้น หรือเกี่ยวกับเรื่องราวที่ก่อให้เกิดการสั่นสะเทือนหรือมีผลกระทบต่อคนหมู่มากในสังคม หรือเป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจรรยาอันดีของสังคม

4) เนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมและการศึกษา หมายถึง การดูการเมืองที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา ตลอดจนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สถาบัน บุคลากรทางการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน

5) เนื้อหาทางด้านต่างประเทศ หมายถึง การดูการเมืองที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นความเคลื่อนไหวทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของต่างประเทศ รวมทั้งที่เกี่ยวกับองค์ระหว่างประเทศ

2.2 ความดีในการนำเสนอเนื้อหาการดูการเมืองเกี่ยวกับหัวหน้าพรรคการเมืองของไทย

เป็นการพิจารณาภาพการดูการเมืองของผู้เขียนการดูแต่ละคน เพื่อนับความดีในการนำเสนอเนื้อหาการดูการเมืองที่เกี่ยวกับหัวหน้าพรรคการเมืองของไทย ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ในช่วงปี พ.ศ. 2539 อันมีรายนามของหัวหน้าพรรคการเมือง ดังนี้

ฝ่ายรัฐบาล

1. นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย
2. พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่
3. พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคพลังธรรม
4. นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
5. ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง หัวหน้าพรรคมวลชน

6. นายอำนาจ วีรวรรณ หัวหน้าพรรคนำไทย
7. นายมนตรี พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคกิจสังคม

ฝ่ายค้าน

8. นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
9. พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา
10. นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ หัวหน้าพรรคเสรีธรรม
11. นายไชยยศ สะสมทรัพย์ หัวหน้าพรรคเอกภาพ

2.3 แนวคิดของผู้เขียนการ์ตูน

แนวคิดของผู้เขียนการ์ตูนการเมืองในที่นี้หมายถึง แนวคิดที่แฝงอยู่ในเนื้อหาการ์ตูนการเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) แนวคิดในเชิงสนับสนุน หมายถึง การ์ตูนการเมืองที่มีเนื้อหาสาระในเชิงสนับสนุนหรือมีความเห็นสอดคล้องกับแนวคิด นโยบายของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งในการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการศึกษา ต่างประเทศ และด้านอื่นๆ

2) แนวคิดในเชิงคัดค้าน หมายถึง การ์ตูนการเมืองที่มีเนื้อหาสาระในเชิงคัดค้านหรือมีความเห็นไม่สอดคล้องกับแนวคิด นโยบายของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งในการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการศึกษา ต่างประเทศ และด้านอื่นๆ

หน่วยการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์รูปแบบการ์ตูนการเมือง นับหน่วยเป็นรายชิ้น
2. การวิเคราะห์เนื้อหาการ์ตูนการเมือง นับหน่วยเป็นรายชิ้น

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหา

การทดสอบ การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการให้ผู้วิเคราะห์ 3 คน พิจารณาจากภาพการ์ตูนการเมืองของผู้เขียนการ์ตูนทั้ง 7 คน (จากหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับที่สุ่มตัวอย่างมา) เป็นจำนวนคนละ 5 ภาพ รวมทั้งหมด 35 ภาพ จากนั้นให้ผู้วิเคราะห์ลงรหัสตามคำนิยามปฏิบัติการ เพื่อวิเคราะห์จำแนกรูปแบบและประเภทของเนื้อหาการ์ตูนการเมืองตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แล้วนำผลการลงรหัสมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นตามสูตรของ Holsti (Roger D. Wimmer and Joseph R. Dominick, 1983) โดยดูว่าผู้วิเคราะห์ทั้ง 3 คนลงรหัสตรงกันกี่ครั้ง ทั้งนี้ถ้าวิเคราะห์เหมือนกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ถือว่ามีความเห็นตรงกัน

$$\text{สูตรหาค่าความเชื่อมั่น } R = \frac{3(C1,C2,C3)}{C1+C2+C3}$$

เมื่อ	R	คือ	ความเชื่อมั่น
	C1,C2,C3	คือ	จำนวนครั้งที่ผู้ลงรหัส 3 คนมีความเห็นตรงกัน
	C1+C2+C3	คือ	จำนวนครั้งรวมกันทั้งหมดที่ผู้ลงรหัสทั้ง 3 คนพิจารณา

ค่าที่ได้จากการลงรหัสต้องไม่น้อยกว่า 0.75 จึงจะถือว่ามีความเชื่อมั่น

ค่าที่ศึกษาได้ เป็นดังนี้

$$C1, C2, C3 = 135$$

$$C1 + C2 + C3 = 140 + 140 + 140$$

แทนค่าในสูตร

$$\begin{aligned}
 R &= \frac{3}{140+140+140} (135) \\
 &= \frac{405}{420} \\
 &= 0.96
 \end{aligned}$$

การวิเคราะห์ตัวอย่างภาพการ์ตูนการเมือง ค่าความเชื่อมั่น (R) ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.96 จึงถือว่ามีความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ของ Holsti

การสัมภาษณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้เขียนการ์ตูนการเมืองหรือการ์ตูนนิสต์ (Cartoonist) ของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย แต่ในการวิจัยนี้ได้เลือกศึกษาภาพการ์ตูนการเมืองจากกลุ่มตัวอย่างหนังสือพิมพ์ที่เลือกมาด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน กรุงเทพมหานครกิจ และผู้จัดการรายวัน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างของการสัมภาษณ์ก็คือ ผู้เขียนการ์ตูนการเมืองของหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับดังกล่าว รวมทั้งสิ้น 7 คน ได้แก่

1) นายศักดิ์ แซ่เอี้ยว	(เจีย)	จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
2) นายสมชัย กตัญญูตานันท์	(ชัย ราชวัตร)	จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
3) นายชูชาติ หมิ่นอินกุล	(หมิ่น)	จากหนังสือพิมพ์มติชน
4) นายอรณพ กิติชัยวรรณ	(แอ๊ด มติชน)	จากหนังสือพิมพ์มติชน
5) นายชูเกียรติ เจริญสุข	(คามิน)	จากหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน
6) นายบัญชา แสงตันชัย	(บัญชา)	จากหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน
7) นายอรุณ วัชรสวัสดิ์	(อรุณ)	จากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทบุคคล (การสัมภาษณ์) ในที่นี้ คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) โดยมีแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อใช้สำหรับศึกษาถึงกระบวนการเลือกสรรและกลั่นกรอง ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เขียนการ์ตูนทั้ง 7 คน ในการที่จะนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาการ์ตูนการเมืองในแต่ละวัน

วิธีการสัมภาษณ์นี้ เป็นอีกส่วนหนึ่งของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์การนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาการ์ตูนการเมืองของผู้เขียนการ์ตูนทั้ง 7 คน โดยจะต้องพิจารณาถึงการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาจากภาพการ์ตูนการเมืองในหนังสือพิมพ์ประกอบไปด้วย ทั้งนี้ในการตั้งคำถามประกอบการสัมภาษณ์จะเป็นเพียงแนวคำถามกว้างๆ โดยกำหนดเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อไม่เป็นการจำกัดการให้สัมภาษณ์และให้ได้ข้อมูลที่กว้างและลึกอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

แนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ จะกำหนดเป็นประเด็นหลักๆดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งได้แก่ ประวัติชีวิต พื้นความรู้ ประสบการณ์การทำงาน ภาระหน้าที่รับผิดชอบ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับกระบวนการเลือกสรรและกลั่นกรองในการที่จะนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาการ์ตูนการเมืองของผู้เขียนการ์ตูนแต่ละท่าน

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เขียนการ์ตูนแต่ละท่านในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาการ์ตูนการเมืองเพื่อนำเสนอในแต่ละวัน

ส่วนที่ 4 เป็นส่วนที่ให้ผู้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆไปเกี่ยวกับการนำเสนอการ์ตูนการเมือง

ส่วนที่ 5 เป็นส่วนที่ให้ผู้สัมภาษณ์ได้แสดงทัศนคติ แนวคิด ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อสถานการณ์ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์นี้ ได้มาจากผลการบันทึกข้อมูลจากการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของภาพการ์ตูนการเมืองและคำให้สัมภาษณ์ ซึ่งได้กระทำเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหา โดยข้อมูลที่เก็บรวบรวมและบันทึกไว้แล้วจะนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติต่อไปนี้

สถิติเชิงพรรณนา และสถิติร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาของการ์ตูนการเมือง ของผู้เขียนการ์ตูนทั้ง 7 คน จากหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับ ในด้านลักษณะของรูปแบบที่นำเสนอ ความถี่ของประเภทเนื้อหาของการ์ตูนการเมือง แนวคิดของผู้เขียนการ์ตูน ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาของการ์ตูนการเมืองกับประเด็นข่าวสารในช่วงเวลาขณะนั้น

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

คือ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เขียนการ์ตูนทั้ง 7 คน เพื่อนำมาสรุปถึงกระบวนการเลือกสรรและกลั่นกรอง ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เขียนการ์ตูนแต่ละคน ในการที่จะนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาของการ์ตูนการเมืองในแต่ละวัน ทั้งนี้จะต้องพิจารณาถึงรูปแบบและเนื้อหาของภาพการ์ตูนการเมืองที่เป็นผลงานของผู้เขียนการ์ตูนแต่ละคนประกอบ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วย